

Stručni rad

UDK 821.111.09 Boland I.

Aleksandra NIKČEVIĆ-BATRIĆEVIĆ (Podgorica)

priređile Šioban Kembl i Nesa O'Mahoni

Arlin haus, Dublin, 2017.

IVAN BOLAND: UNUTAR ISTORIJE

U izdanju izdavačke kuće „Arlin haus“ iz Dablina, objavljena je 2017. godine, knjiga pod naslovom *Ivan Boland: Unutar istorije* (338 str.). Ovo vrijedno izdanje koje podstiče nova čitanja Bolandinog obimnog opusa, priredile su irske pjesnikinje Šioban Kembl i Nesa O'Mahoni. Rad na knjizi započet je 2014. godine u čast sedamdesetog rođendana najpoznatije irske pjesnikinje Ivan Boland (1944–), koja je rođena u Dublinu, dok najveći dio života provodi u južnom dablinskom predgrađu Dandram i u Kaliforniji u kojoj, na Univerzitetu Stanford, već nekoliko decenija radi kao profesorica na predmetu kreativnog pisanja. Kao profesorica, ona je angažovana i na univerzitetima u Irskoj. Pored poezije, Boland piše prozu i aktivna je kritičarka savremenih događaja kako u kulturnom i književnom, tako i u političkom kontekstu. U ovom impresivnom izdanju intrigantnog naslova koje je sačinjeno od proznih i poetskih tekstova¹, priređena je i odabrana bio-bibliografija ove irske pjesnikinje, kao i podaci o autorima/autorkama priređenih poglavlja koji nas upućuju na dešavanja u irskoj kulturi i književnosti, bilo da je u pitanju pjesničko ili prozno stvaralaštvo.

U ovoj knjizi sabrani su tekstovi autora/autorki iz Irske, Ujedinjenog Kraljevstva, Evrope i Sjedinjenih Američkih Država i prožeti dubokim znanjem o recentnim dešavanjima u savremenoj književnoteorijskoj misli, koja ovoj knjizi dodaju novu dimenziju. U njima se oni pronicljivo – na raznovrsne i inovativne načine – bave diverzitetom njenog pjesničkog izražavanja, temama i zanatskom stranom djela ove irske pjesnikinje. Bilo da analiziraju njene subverzivne ideje o nacionalnom pitanju, mjestu pjesnika u tradiciji, način na koji promišlja i piše o istoriji i mitologiji, kao i njenu „izoštrenu svijest o nevoljama koje nam mogu donijeti naslijeđeni mitovi i stereotipovi“ (str. 16), poseban naglasak u svom izučavanju oni stavljaju na njenu težnju da dokaže

¹ Napominjemo da svako od poglavlja knjige prati pjesma napisana u čast i/ili inspirisana životom i radom Ivan Boland, a te pjesme potpisuju Pol Muldun, Ilejni Ni Hjulinan, Šinejd Morisi, Pola Mijan, Medb Megukijan, Tomas Kinsela, Džon Montegju, Džin O'Brajen i drugi.

da je privatno političko, zbog čega se nameće zaključak da to može biti jedan od razloga rane afirmacije njenog stvaralaštva u Sjedinjenim Američkim Državama, u odnosu na matičnu državu (str. 16).

Autorke uvoda citiraju Džodi Alen Randolph, zvaničnu biografkinju Ivan Boland, koja je napisala kako Boland na kompleksan način iskazuje etičku argumentaciju o istoriji sistema slika u poeziji (str. 17–18). U tom iskazivanju dominantnih aspekata od kojih su sazdana njena pjesnička traganja, urednice naglašavaju njeno preispitivanje ženskog identiteta koje Boland razmatra kroz opsežnu sliku burnih dešavanja koja su obilježila irsku istoriju i njenu savremenost, uz naglasak na prevazilaženju granica lokalnog, na uspostavljanju veza koje se mogu nazvati transnacionalnim, na promišljanju o onome što je nazvala ‘erotizacijom prošlosti’. U kontekstu proznog, Boland je o pomenutoj problematici ostavila snažan trag kroz „Pismo mladoj pjesnikinji“ koje je objavljeno u knjizi *Putovanje sa dvije mape: Postajanje pjesnikinjom* (2011), u kojem je sažeta njena *ars poetica*. Tim je pismom, kao i knjigom u kojoj je objavljeno, ali i onom drugom nešto ranijeg datuma pod naslovom *Primjeri: Život žene i pjesnikinje u naše vrijeme* (1995), Boland, uopšteno govoreći, uticala na razvoj feminističke teorije i kritike jer pismo je objavljeno i u *Nortonovoj antologiji ženskog pisanja* koju su priredile Sandra M. Gilbert i Suzan Gubar, a u kojoj se sagledavaju sličnosti i razlike između poetika izgrađenih od različitih senzibiliteta i iz različitih temporalnih i spacijalnih konteksta. Zaživio je na taj način Bolandin diskurs u kojem se prepliću niti esejističkog, pjesničkog i autobiografskog. Sama Boland jednom je prilikom napisala: „Kao glavna tema nametnula mi se tenzija između života kojim živim i pjesme koju pišem – kroz istoriju je uvijek postojalo rastojanje između jednog i drugog“ (*Priručnik*, str. 118). Zarad boljeg razumijevanja pomenutog rastojanja, kako se navodi u „Pismu mladoj pjesnikinji“, Boland je afirmisala značaj neprekidnog razmatranja odnosa prema prošlosti i tradiciji, naglasivši da nedostatak takvog razmatranja podrazumijeva svojevrsno saučesništvo, „mogućnost da ostanemo taoci te opasnosti i neodlučnosti“: „Moramo se vratiti u prošlost“, piše Boland, „kako bismo je promijenili, jer ako ne promijenimo prošlost – a jedini način da je promijenimo je da se vratimo do njenih početaka – ona će promijeniti nas (str. 280)“.

Nakon teksta Meri Robinson, prve predsjednice u istoriji Irske, koja evocira sjećanje na prijateljstvo sa Ivan Boland započeto na Trinitu koledžu u Dablinu i uvoda koji potpisuju urednice ove knjige, slijedi poglavlje naslovljeno „Ivan Boland: Istorija pjesničkog razvoja prikazana kroz pet predmeta“ (str. 25–42), u kojem Lusi Kolins kreće od različitih načina na koje je Boland ispitala irski nacionalni identitet i njegove problematične dodirne tačke sa

ženskim životnim iskustvom, koje je prisutno u Bolandinom radu od 1986. godine, kada je objavljena njena pjesnička zbirka *Putovanje i druge pjesme*. Kolins navodi kako u svojoj poeziji i prozi, Boland temeljno analizira položaj žene u Irskoj koji karakteriše sintagmem ‘izvan istorije’, i borba za pronalaženjem mjesta u okviru nacionalne tradicije sa kojeg je moguće iskazati značaj žena u istorijskom razvoju i njihov kreativni izraz. Kolins ukazuje na način na koji nas Boland podsjeća da se o takvoj prošlosti može učiti i kroz prikaz materijalnih predmeta koji, „kroz svoj simbolički potencijal, prenose lično i kulturalno značenje, dinamiku između istorijskog narativa i njegovih marginalizovanih ili isključenih subjekata“ (str. 27), kao u pjesmi „Pisma emigranata“, iz zbirke *Kod* (2001), koju podrobnije analizira, a u kojoj je fokus na konceptu mobilnosti i transnacionalnim iskustvima kroz prikaz pisama emigranata kao fizičkih objekata (str. 39) koja „postoje kao dokaz potrebe da se iskaže lični značaj ove materijalnosti dok svjedoče o novim životima svojih potpisnika, otjelovljuju pejzaž i vrijeme u dijaspori koji su za čitaoce preobražujući dok predstavljaju manifestaciju moći jezika“ (str. 39).

Dalje čitanje ove knjige vodi nas do Kolm Toibina koji piše o mitu i iskustvu u poeziji Ivan Boland (str. 45–61) na osnovu primjera iz nekoliko njenih pjesničkih zbirki (*Ratni konj*, 1975; *U vrijeme nasilja*, 1994; *Domaće nasilje*, 2008). On postavlja pitanje o načinu na koji su drevne irske priče inspirisale ovu pjesnikinju, iako u uvodnom dijelu ovoga poglavlja, on postavlja ovo pitanje proširujući korpus istraživanja i uključujući u njega Daglase Hajda i Ledi Gregori koji su značajno uticali na pokret za irsku nezavisnost. Slijedi poglavlje koje potpisuje Patricija Bojl Haberstroh (str. 65–85) koja piše o značaju vizuelne umjetnosti za Bolandino književno stvaralaštvo i navodi kako svaki čitalac njenog djela preplitanje književnog i vizuelnog lako i brzo mapira. Boland aludira na „slike, oblike, strategije i terminologiju“ koji su iz svijeta vizuelnih umjetnosti, dok su aluzije na umjetnike i na njihov rad česti i ilustruju kompleksnost koja karakteriše irsku stvarnost. Čitamo u ovom poglavlju kako je Boland suptilnošću svojih pjesničkih slika razrađivala veze između umjetničkih djela i društvenih i istorijskih dešavanja (str. 65), ali i onih umjetničkih predmeta koji se ne nalaze u muzejskim zbirkama niti su dio kanona, što je, kako zaključuje Bojl Haberstroh, subverzivan preokret u odnosu na tradicionalnu razliku između različitih umjetničkih nivoa, čime se teži da se kao umjetnost klasifikuju vez i šivenje, lepeza od čipke koja je rukom izrađena, što proističe iz pjesnikinjinine posvećenosti svakodnevnim predmetima koji mogu otkriti o kulturi jednog naroda jednako koliko i umjetnički predmeti iz domena visoke umjetnosti (str. 66).

Pomenuta se oblast dalje povezuje sa tezama Pitera Dolmaniosa koje je iskazao u tekstu pod naslovom „Antipastoralu u poeziji Ivan Boland“ (str.

91–110), u kojem je jedan od njegovih ciljeva, koji veoma temeljno dovodi do zaključka, mapiranje kritičke recepcije kojom potvrđuje Bolandin doprinos savremenoj irskoj poeziji i književnosti uopšte. Dolmanios navodi kako ona smjelo odgovara onoj tezi Dilona Džonstona prema kojoj pripada grupi „irskih pjesnika koji su žene“ (str. 91). Ovu frazu on proglašava simboličnom jer, prema njegovim riječima, Boland stoji kao svjedočanstvo Eliotove ideje o tradiciji i individualnom talentu, do kojeg je dovodi stalni dijalog sa tradicijom, dijalog koji podrazumijeva temeljno razmatranje ideologije savremene irske države, ideologije koja je ukorijenjena u ono što bi se moglo identifikovati kao pastoralna vizija. Posebno interesantno u ovom poglavlju jeste potpoglavlje o predgrađu kao čestoj lokaciji u Bolandinim pjesmama (str. 96–97), u kojem se posebna pažnja poklanja „antipastoralnim asocijacijama“ izrečenim u pjesmi „Oda predgrađu“.

Slijedi poglavlje o Bolandinom prevodilačkom radu (str. 113–129) koje potpisuje Kristina Marej, u kojem je data opsežna analiza Bolandinog rada na prevođenju irske i klasične lirske poezije u čijem su središtu ženski likovi (str. 114). Nesa O'Mahoni napisala je poglavlje pod naslovom „‘Jedina legenda koju sam ikada voljela’: Klasična mitologija i mit o Cereri u poeziji Ivan Boland“ (str. 137–152), na čijem je samom početku važan društveno-istorijski uvod u kojem se pominje 3. septembar 1994. godine, datum mirovnog sporazuma. O'Mahoni pominje različita pjesnička ostvarenja koja su bila inspirisana ovim značajnim istorijskim događajem, no prekretnicu u svome tekstu O'Mahoni uvodi kada napiše sljedeće: „Naglasak na legendarnim figurama stvorio je distance, tendenciju da se istorija pomjeri iz središta svakodnevnog“ (str. 138). Pjesnikinje poput Boland su, prema njenim riječima, krenule iz suprotnog pravca, težeći da se udalje od „dalekog idealizovanog objekta prema stvarnom“ i da iskoriste mitsko kako bi se fokusirale na „intimne trenutke i/ili snaženje žena“ (str. 138). U ovom eseju O'Mahoni istražuje način na koji se u svojoj poeziji Boland odnosi prema klasičnoj mitologiji, posebno način na koji se odnosi prema mitu o Cereri i kao vrlo važnu naglašava tvrdnju Rozmari Vilkinson prema kojoj Boland koristi klasični materijal kako bi „podvrgla kritici simboličnu upotrebu ženskih slika u nacionalnoj književnosti i/ili preispitala odnos između stvarnosti ženskog iskustva i njegovog mitološkog predstavljanja“ (str. 149).

Šioban Kembl opisuje glavne aspekte koji sačinjavaju Bolandinu poetiku (str. 155–176) i ukazuje na genezu Bolandinog pjesničkog razvoja, uz detaljniji osvrt na pjesme objavljene u zbirci *Nova teritorija* koju je Boland završila 1967. godine, a u kojoj prepoznaje uticaje metafizičkih pjesnika i pjesnika romantizma, kao i Jejtisa, što obrazlaže punim razumijevanjem Bolandinih tekstova na koje se precizno osvrće kroz analizu odabranih uzoraka. Iako

je teško i/ili nemoguće izvesti zadovoljavajuće uopštavanje, Kembl naglašava kako je saglasna sa kritičarima koji su Bolandinu „Atininu pjesmu“ prepoznali kao pjesmu tipičnu za „Bolandinu teritoriju“ jer podrazumijeva duboko promišljanje o ulozi pjesnika, o postajanju pjesnikinjom kao i o teškoćama koje taj proces prate, što je tema kojom se Boland bavila i u svojoj prozi (str. 155).

Džerald Dejev potpisuje poglavlje naslovljeno „‘Dani zapaljenih seoskih pejzaža’: Javni i privatni ratovi, 1975–1985: Retrospektiva“ (str. 179–192), u kojem razmatra rane uticaje na Bolandinu poetiku, društveni kontekst sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog vijeka koji su obilježili razgovori o književnosti, presudni za razvoj mlađe generacije književnih stvaralaca oba pola (str. 181), u kojima je Bolandino prisustvo bilo naročito značajno jer je javno govorila o određenim elementima nacionalnog diskursa i „afirmisala njegovo stalno razmatranje u svjetlu radikalno promjenjivih uslova irske političke stvarnosti“, što Džerald Dejev ocjenjuje kao poziv na revizionizam koji u to vrijeme nije bio uobičajen. Najdžel Mekloglin (str. 195–218) koristi hibridnu teoriju kako bi istražio upotrebu metafore u određenim Bolandinim pjesmama i načine na koje se upotreba metafore mijenjala u raznim fazama njenog pjesničkog razvoja. Imon Vol piše o „irsko-američkom glasu“ Ivan Boland (str. 221–244), u poglavlju koje započinje podsjećanjem na život u egzilu koji je karakterisao rani period Bolandinog života, period koji je na nju kao kćerku uticajnog irskog diplomate ostavio „dubok i traumatičan trag koji se najupečatljivije ogledao u načinu na koji je percipirala svijet oko sebe, a koji je bio realističan i veoma ličan“ (str. 222, str. 223). Dva impulsa koja su primjetna u ovom kontekstu, prema navodu Vol, odnose se na težnju da se povрати ono što je izgubljeno, u ličnom i nacionalnom smislu, kao i na potrebu da se iznese i predstavi ono što je pjesnikinja iz tog pomjeranja i kontakata dobila (str. 227), uz zaključak da Bolandino ‘široko i organsko’ promišljanje o egzilu dijele mnoge generacije irskih iseljenika (str. 241).

Tomas Mekarti napisao je poglavlje pod naslovom „Od žene u vozu do ‘Zvaničnog osjećaja’: Ivan Boland, Frenk O’Konor i naše mučno irsko putovanje“ (str. 247–264), u kojem afirmiše rad pjesnika koji otkrivaju skrivene stranice irske istorije čime su izazvali brojne polemike o pitanju šta je prikladno iskazati u poetskom tekstu, a šta nije (str. 268, str. 248). Kao Bolandino najvažnije postignuće Mekarti afirmiše njenu sposobnost da postavi sebe i svoju poetiku nasuprot onoga što bi se moglo nazvati dominantnom književnom strujom (str. 260). Slijedi poglavlje „Subverzivni identiteti: istorija, mjesto i kultura u djelu Ivan Boland“ (str. 269–287), u kojem Džerard Smit naziva Bolandinu poeziju eksplicitnim istraživanjem identiteta, dok navodi kako približavanje različitih identiteta predstavlja trenutak kulminacije u njenoj poeziji (str. 270). Smit naglašava kako Boland pronalazi novu shemu, objelodanjuje različite

imaginativne procese koji mogu promijeniti mapu irske poezije i pomažu da se ublaži kužni efekat prošlosti u kojem je previše izostavljanja i nejednakosti. Boland je, prema riječima ovoga autora, postala pjesnikinja ‘dokumentarne lirike’ u kojoj se suočava sa izobličenom istorijom kao prkosna hroničarka koja reaguje na društvene i kulturalne promjene (str. 283).

Džodi Alen Randolph (str. 291–311) poređi Bolandin esej, objavljen pod naslovom „Pjesnikinja u nacionalnoj tradiciji“ i njene pjesme kasnijeg datuma, kako bi razmotrila način na koji Boland stvara pjesničke slike (str. 292). Analizirajući putanju njenog imaginativnog razvoja i, konkretno, Bolandino predstavljanje ženskog životnog iskustva kroz „stilizovane motive i obrasce“ (str. 293), Randolph postavlja pitanje o učestalosti pomenutih pjesničkih slika u različitim fazama stvaralaštva, pitanje o učestalosti onoga što Boland, kao u pjesmi „Margina“, naziva podizanjem tereta istorije, koji ne treba da postoji kao „rana koje moramo da se sjećamo“, već kao etička obaveza koja nas vodi prema nalaženju novih načina gledanja na različite životne aspekte (str. 308), čime dodatno pojačava zanos Bolandinih čitalaca. Ova knjiga završava se razgovorom između Ivan Boland i Pole Mijan koji je održan u Ebi pozorištu, u junu 2014. godine, kada su govorile o svojim životima i poetikama u odnosu prema Dublinu, i obrnuto (poglavlje nosi naslov „Dvije pjesnikinje i grad: razgovor“). Pitanja koje su jedna drugoj postavljale u tom razgovoru odnose se na promjene koje vrijeme donosi ovom gradu, fotografije ovoga grada koje su godinama slagale u posebni album, mape Dablina koje će iscrtavati budući književni naraštaji i koje će se razlikovati od njihovih, dok se kao ključna postavljaju pitanja o preklapanju privatnog i javnog u pričama o Dublinu, o Džojsovoj mapi ovoga grada i uticaju Džojsove mape na generacije književnih stvaralaca, uz zaključak da je „Dablin grad-kameleon – grad koji je uvijek inspirisao različite vrste pisanja, različite perspektive, različite pjesme, različite pjesnike/pjesnikinje“ (str. 338).

Ova knjiga predstavlja jedinstven kompendijum preispitivanja, sjećanja, razgovora, imaginativnih i kritičkih uzleta, koji su priređeni vještom rukom pjesnikinja Šioban Kembl i Nese O’Mahoni.

Literatura:

- Allen Randolph, Jody, ur., *Eavan Boland: Critical Companion*, W. W. Norton & Company, New York, London, 2007.
- Anon., „An Interview With Eavan Boland“, <https://as.vanderbilt.edu/nashvillereview/archives/8712>
- Boland, Eavan, *Object Lessons: The Life of the Woman and the Poet in Our Time*, W. W. Norton & Company, New York, London, 1996.

- Boland, Eavan, *A Journey With Two Maps: Becoming a Woman Poet*, W. W. Norton & Company, New York, London, 2012.
- Campbell, Siobhan, i Nessa O'Mahony, ur., *Eavan Boland: Inside History*, Arlen House, Dublin, 2017.
- Gilbert, Susan M., i Susan Gubar, ur., *Feminist Literary Theory and Criticism: A Norton Reader*, W. W. Norton & Company, New York, London, 2007.
- Schmidt, Elizabeth, „Where Poetry Begins: Eavan Boland in Conversation“, <https://www.poets.org/poetsorg/text/where-poetry-begins-eavan-boland-conversation>